

С. О. Сорока

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Навчально-наукового інституту права і психології
Національного університету “Львівська політехніка”

А. С. Крижановський

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Навчально-наукового інституту права і психології
Національного університету “Львівська політехніка”

ЗАХИСТ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

© Сорока С. О., Крижановський А. С., 2019

Розглянуто особливості захисту прав потерпілого під час досудового розслідування. Потерпілий є учасником кримінального провадження і займає у ньому центральне місце. Україна проголошена демократичною, правовою державою і свою діяльність спрямовує на основі конституційних принципів, зокрема, людину визнано найвищою соціальною цінністю, а кримінально-процесуальна діяльність повинна саме забезпечувати та захищати цей основний зміст і спрямованість діяльності держави на “захист прав людини”. Проаналізовано правовий механізм захисту прав потерпілого під час досудового розслідування, виявлено проблеми цього питання та запропоновано шляхи вирішення.

Ключові слова: кримінальне провадження; досудове розслідування; слідчий; потерпілий; захист прав потерпілого.

**С. А. Сорока,
А. С. Крыжановский**

ЗАЩИТА ПРАВ ПОТЕРПЕВШЕГО ВО ВРЕМЯ ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ

Рассмотрено особенности защиты прав потерпевшего во время досудебного расследования. Пострадавший является участником уголовного судопроизводства, который занимает центральное место. Украина провозглашена демократическим, правовым государством и свою деятельность направляет на основе конституционных принципов, в частности, человек признается высшей ценностью, а уголовно-процесуальная деятельность должна обеспечивать и защищать эту основную направленность деятельности государства в сторону “защиты прав человека”. Проанализирован правовой механизм защиты прав потерпевшего в ходе досудебного расследования, выявлены проблемы этого вопроса и предложены пути решения.

Ключевые слова: уголовное производство; досудебное расследование; следователь; потерпевший; защита прав потерпевшего.

S. O. Soroka

Institute of Jurisprudence, Psychology and Innovative Education,
Lviv Polytechnic National University,
Department of Criminal Law and Procedure,
Ph. D., Assoc. Prof.

A. S. Kryzhanovskiy

Institute of Jurisprudence, Psychology and Innovative Education,
Lviv Polytechnic National University,
Department of Criminal Law and Procedure,
Ph. D., Assoc. Prof.

PROTECTION OF VICTIM'S RIGHTS AT THE PRE-TRIAL INVESTIGATION STAGE

The features of the protection of the victim's rights during the pre-trial investigation are considered. The victim is a party to the criminal proceedings, which is central. Ukraine is proclaimed a democratic, rule of law state and directs its activities on the basis of constitutional principles, in particular, a person is recognized as of the highest social value, and criminal proceedings should ensure and protect this basic concept and orientation of the state's activity in the field of "human rights protection". The legal mechanism of protection of the victim's rights during the pre-trial investigation is analyzed, the problems of this issue are identified, and the ways of solving are suggested.

Key words: criminal proceedings; pre-trial investigation; investigator; victim; protection of victim's rights.

Постановка проблеми. Слідчий є одним із учасників кримінального провадження, діяльність якого чітко регулюється нормами Кримінального процесуального законодавства. Кримінальний процесуальний кодекс (далі КПК) України містить ефективні засоби та механізми захисту прав і свобод учасників кримінального провадження, усі стадії судочинства чітко врегульовані, вони ґрунтуються на демократичних і гуманістичних засадах, а норми процесуального права утворюють своєрідний зв'язок із нормами матеріального права та діяльністю суб'єктів правозастосування. Отже, у разі вчинення кримінальних правопорушень головним завданням держави є захист законних прав та інтересів громадян. Тому діяльність органів, які здійснюють кримінальне провадження, повинна бути спрямована на реальне забезпечення гарантій учасників провадження і ефективне поновлення їхніх прав у разі порушення, насамперед потерпілого.

Аналіз дослідження проблеми. Науково-теоретичну базу дослідження становлять праці вітчизняних та іноземних науковців, зокрема: С. Є. Абламського, В. П. Бож'єва, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, В. Т. Нора, Т. В. Омельченка, М. С. Строговича, Л. Д. Удаловой, О. Г. Яновської та інших дослідників.

Мета статті – розкрити проблеми захисту прав потерпілого під час досудового розслідування.

Виклад основного матеріалу. Потерпілий є учасником кримінального провадження і займає одне із центральних місць. Як зазначав В. Т. Нор, потерпілий (жертва злочину) є важливим учасником кримінального провадження, а залишається на другому плані як законодавчої, так і правозастосовної практики. На законодавчому рівні це виявляється у диспропорції обсягу процесуаль-

них прав потерпілого та обвинуваченого, в недотриманні засади рівності всіх громадян (а також учасників кримінального провадження) перед законом і судом, а також засади змагальності [1]. Це пояснюється тим, що в попередні роки особлива увага у разі вчинення кримінального правопорушення зосереджувалась на обвинуваченому, забезпеченні його прав і свобод. Кримінально-процесуальне законодавство попередніх років не визначало статусу потерпілого, його прав і обов'язків. Суттєві зміни щодо визначення процесуального статусу потерпілого, його прав і обов'язків вніс КПК УРСР 1960 р., згідно з яким потерпілого було визнано самостійною процесуальною фігурою і він зайняв своє місце в класифікації учасників кримінально-процесуальної діяльності, які мають власний інтерес у кримінальному процесі. КПК України 2012 р. визначив його процесуальний статус під час здійснення кримінального провадження, права і обов'язки, відвів окремих параграфів, а в теоретичній класифікації учасників – зарахував до окремої групи.

Відповідно до ст. 55 КПК України потерпілою у кримінальному провадженні визнається фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, це може бути також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди.

У разі вчинення кримінального правопорушення особа має право звернутися до уповноваженого органу із заявою, яку повинні негайно прийняти і зареєструвати, а її визнати потерпілою. Уповноважений орган, до якого подана заява, повинен видати документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію, а також вручити пам'ятку про процесуальні права та обов'язки потерпілого. Відповідно слідчий, за можливості невідкладно, але не пізніше ніж через 24 години після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, а також якщо він самостійно виявить обставини, що вказують про факт вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести отримані відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати досудове розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань (ст. 214 КПК України). На відміну від КПК України 1960 р., за КПК України 2012 р. постанову про визнання особи потерпілою не виносять. Особа набуває прав і обов'язків потерпілого із моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілої. У ч. 3 ст. 55 КПК України передбачено, що особа визнається потерпілою і в тому разі, якщо вона особисто не подала заяву, але кримінальним правопорушенням їй заподіяна шкода і у зв'язку з цим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілої. Потерпілою не може бути особа, якій моральна шкода завдана як представнику юридичної особи чи певної частини суспільства. Коли встановлено, що заяву, повідомлення про кримінальне правопорушення або заяву про залучення до провадження як потерпілої подала особа, якій не завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, то слідчий виносить постанову про відмову у визнанні потерпілим. Така постанова може бути оскаржена слідчому судді. Якщо кримінальним правопорушенням заподіяно смерть особи або її стан не дає їй змоги подати заяву про вчинення кримінального правопорушення, то із заявою можуть звернутися близькі родичі чи члени сім'ї такої особи. Потерпілою визнають одну особу з-поміж близьких родичів чи членів сім'ї, яка подала заяву про залучення її до провадження як потерпілої, а за відповідним клопотанням можуть бути визнані потерпілими кілька осіб. У разі видужання особи, а саме коли особа набуде здатності користуватися процесуальними правами, вона може подати заяву про залучення її до провадження як потерпілої. Якщо особа не подала заяву щодо вчинення кримінального правопорушення або заяву про залучення її до кримінального провадження як потерпілої, слідчий має право визнати таку особу потерпілою лише за її письмовою згодою. Якщо особа не надає такої письмової згоди, то за необхідності може бути залучена до кримінального провадження як свідок (ст. 55 КПК України).

Крім цього КПК України містить Розділ VI “Особливі порядки кримінального провадження”, Главу 36 “Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення”. Особливістю кри-

мінального провадження у формі приватного обвинувачення є те, що розпочати досудове розслідування у цьому випадку можливо лише на підставі заяви потерпілого, яка є єдиним законним приводом для початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення.

Розпочавши досудове розслідування, слідчий складає план розслідування і розпочинає проведення слідчих (розшукових) дій. Однією із основних слідчих (розшукових) дій є допит потерпілого. Мета допиту – отримання показань, що об'єктивно відображають дійсність. Допит потерпілого проводиться відповідно до вимог ст. 166-171 КПК України. Необхідно враховувати, що давати показання – це право, а не обов'язок потерпілого. Тому потерпілого, який погодився давати показання, попереджають тільки про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві показання за ст. 384 КК України. Давати показання потерпілий має право рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє. Якщо потерпілий не володіє державною мовою чи мовою, якою ведеться кримінальне провадження, то має право за рахунок держави користуватися послугами перекладача (п. 6,9 ч. 1 ст. 56 КПК України).

П. 3 ч. 1 ст. 56 КПК України передбачено, що потерпілий має право подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду. Надання такого права потерпілому сприяє забезпеченню активної його участі у процесі доказування, а також реалізації засади кримінального провадження – змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

Також потерпілий має право заявляти відводи та клопотання (п. 4 ч. 1 ст. 56 КПК України). Підстави та порядок відводу регламентовані ст. 75–83 КПК України. Право заявляти клопотання передбачає право на його пред'явлення та законне й обґрунтоване вирішення, а у разі необхідності можна оскаржувати рішення про відмову в задоволенні пред'явленого клопотання. Під час досудового розслідування потерпілий має право заявити клопотання слідчому або прокурору, а під час судового провадження – до суду.

Якщо потерпілий не погодиться із прийнятим рішенням, діями чи бездіяльністю слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, то він має право їх оскаржити (п. 7 ч. 1 ст. 56 КПК України). Повністю погоджуємось з думкою О. Г. Яновської, яка зазначає, що право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності слідчого судді, прокурора, слідчого є однією із найважливіших гарантій захисту громадянами своїх прав та свобод від їх порушення як з боку органів, що здійснюють розслідування та судовий контроль у кримінальному провадженні, так і з боку інших осіб, що беруть у ньому участь [2, с. 12].

Крім цього, як зазначено вище, потерпілою є особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди. Отже, крім матеріальної шкоди, особі унаслідок скоєння деяких кримінальних правопорушень може бути завдано і фізичних страждань, тому така особа переживає нервово-психічне потрясіння у зв'язку із вчиненням щодо неї кримінального правопорушення. Під час допиту слідчий зобов'язаний враховувати психологічний стан потерпілого, до нього необхідний особливий підхід: доцільно роз'яснити потерпілому його право мати представника та в будь-який момент кримінального провадження відмовитися від його послуг з метою отримання правової допомоги. Правова допомога – це надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення [3]. Хоча потерпілому і вручають пам'ятку про процесуальні права та обов'язки, але потерпілі не завжди користуються своїми правами. Як зазначає О. Л. Булейко, пояснити відсутність активності потерпілих щодо захисту своїх прав можна відсутністю професійного адвоката, який би мав повідомити потерпілому про необхідність звернення з позовом, про порядок відшкодування завданої шкоди, про право на оскарження, про право клопотати про проведення експертизи [4, с. 142]. Отже, доцільно під час допиту з'ясувати, чи не потребує особа правової допомоги. Проте законом не передбачено надання потерпілому безоплатної правової

допомоги у зв'язку із вчиненням щодо нього кримінального правопорушення, як це передбачено для підозрюваного (обвинуваченого), тому в будь-якому випадку потерпілому потрібно буде звертатись до адвоката й оплачувати його послуги або захищати свої інтереси самостійно. Видається слушною думка В. Т. Нора, який зазначає, що оплату послуг адвоката (представника потерпілого) доцільно покласти на засудженого або на особу, стосовно якої кримінальне провадження закрито за нереабілітувальними підставами, а якщо вони малозабезпечені – на державу. Реалізація цієї пропозиції у законодавстві розширить можливості потерпілого – жертви злочину – захистити свої права, порушені злочинцем [1]. У разі необхідності потерпілому слід надати соціальну допомогу, оскільки він повинен мати доступ до спеціальних систем підтримки (медичної, соціальної, психологічної допомоги). В. Т. Нор зазначає, що в Україні діє система соціальної допомоги, зокрема соціального страхування, завдання якої – охорона майнових прав громадян за умови часткової чи повної втрати ними працездатності унаслідок вчинення злочину, та система державного й приватного страхування (обов'язкового чи договірної), яка також має на меті надання матеріальної допомоги жертвам злочинів. Надається потерпілим і медична та психологічна допомога з метою їхньої реабілітації від фізичних та психічних наслідків злочину [1]. Крім цього, якщо потерпілий – неповнолітня особа або особа, визнана в установленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною, до участі в процесуальній дії разом з нею залучається її законний представник (ч. 1 ст. 59 КПК України).

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 56 КПК України за наявності відповідних підстав потерпілий має право на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла. Отже, слідчий повинен з'ясувати, чи не потребує потерпілий забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла. 23 грудня 1993 року прийнято Закон України “Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві”, у ст. 2 якого закріплено, що право на забезпечення безпеки із застосуванням заходів, зазначених у законі, за наявності відповідних підстав має: а) особа, яка заявила до правоохоронного органу про кримінальне правопорушення або в іншій формі брала участь чи сприяла у виявленні, попередженні, припиненні та розкритті кримінальних правопорушень; б) потерпілий та його представник у кримінальному провадженні [5]. В цьому випадку слідчий, який здійснює кримінальне провадження, приймає рішення про застосування заходів безпеки. Невчасне застосування заходів безпеки може призвести до залякування потерпілого, і надалі до відмови давати показання, відмови від цивільного позову, а також до відмови давати свідчення у судовому засіданні та, як наслідок, особи, які винні у вчиненні кримінального правопорушення, не будуть притягнуті до кримінальної відповідальності й зможуть продовжувати свою злочинну діяльність. У разі необхідності застосування заходів безпеки потерпілого потрібно ознайомити із правами й обов'язками осіб, щодо яких здійснюються заходи забезпечення безпеки [5].

П. 10 ч. 1 ст. 56 КПК України передбачено право потерпілого на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди. Відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок кримінального правопорушення, відіграє важливу роль у відновленні порушеного матеріального стану потерпілого. Ст. 127 КПК України передбачено такі способи відшкодування (компенсації) шкоди потерпілому: а) добровільне відшкодування підозрюваним, обвинуваченим, а також за його згодою будь-якою іншою фізичною чи юридичною особою на будь-якій стадії кримінального провадження шкоди, яка завдана потерпілому, територіальній громаді, державі внаслідок вчинення кримінального правопорушення; б) цивільний позов у кримінальному провадженні; в) шкода, завдана потерпілому внаслідок кримінального правопорушення, компенсується йому за рахунок Державного бюджету України у випадках та в порядку, передбачених законом.

КПК України вперше закріплено такий спосіб відновлення порушеного матеріального стану потерпілого під час здійснення кримінального провадження, як добровільне відшкодування шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням. Відповідно до ч. 1 ст. 127 КПК України добровільно

відшкодувати шкоду, заподіяну кримінальним правопорушенням потерпілому, територіальній громаді, державі, мають право: а) підозрюваний, обвинувачений; б) за згодою підозрюваного, обвинуваченого будь-яка інша фізична чи юридична особа. В матеріалах кримінального провадження має бути зазначено, що підозрюваний, обвинувачений дає згоду певній фізичній чи юридичній особі на відшкодування завданої його діяннями шкоди. Законом не передбачено, як повинна бути відшкодована шкода: частково чи повністю, і яким саме способом (виплатою грошового еквівалента заподіяних збитків; компенсацією витрат, наприклад, на лікування), але передбачено умову, згідно з якою потерпілий має погодитися на такий спосіб відшкодування шкоди і прийняти його. Отже, в кожному кримінальному провадженні питання добровільного відшкодування (компенсації) шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням, вирішується індивідуально, крім того, можлива домовленість із потерпілим. Якщо підозрюваний, обвинувачений не приймуть рішення самостійно про відшкодування шкоди, то під час здійснення кримінального провадження слідчий, прокурор повинні роз'яснити їм про можливість добровільного відшкодування (компенсації) заподіяної кримінальним правопорушенням шкоди, що є пом'якшуючою обставиною під час призначення покарання (п. 2 ч. 1 ст. 66 КК України). Практика добровільного відшкодування шкоди використовується, як правило, з укладенням угоди потерпілого з обвинуваченим. Укладення угод є новелою кримінального процесу, застосування їх сприяє як спрощенню процедури судового розгляду, так і поновленню порушених прав потерпілого. У передбачених законом України про кримінальну відповідальність та КПК України випадках примирення є підставою для закриття кримінального провадження. У разі невиконання угоди про примирення потерпілий має право звернутися до суду, який затвердив таку угоду, з клопотанням про скасування вироку.

Потерпілий має право пред'явити цивільний позов під час кримінального провадження до початку судового розгляду. В разі порушення інтересів неповнолітніх осіб та осіб, визнаних у встановленому законом порядку недієздатними чи обмежено дієздатними, цивільний позов про їх захист можуть пред'явити їхні законні представники. Якщо особа через фізичний чи матеріальний стан, неповноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможна самостійно захистити свої права, то цивільний позов пред'являє прокурор.

Цивільний позов розглядається разом із кримінальною справою. Цим забезпечується вирішення завдань кримінального провадження – охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження (ст. 2 КПК України). Одночасний розгляд судом кримінальної справи і цивільного позову має низку істотних переваг, спрямованих на посилення захисту прав громадян та юридичних осіб, що зазнали шкоди від злочину. Певною мірою це сприяє повнішому доказуванню підстав та розміру заподіяної шкоди, а також виявленню осіб, на яких покладається цивільно-правова відповідальність за заподіяння шкоди. До того ж потерпілий від злочину звільняється від необхідності двічі брати участь у судовому розгляді й відповідно зазнавати додаткових хвилювань, спричинених дослідженням обставин вчиненого злочину. Свідки, перекладачі, експерти та інші особи звільняються від повторного виклику. І навіть більше, розгляд у кримінальній справі цивільного позову сприяє найефективнішому впливу як на самого злочинця, так і на інших осіб, запобігаючи можливості скоєння ними правопорушень із заподіянням шкоди.

Відшкодування (компенсація) шкоди потерпілому внаслідок кримінального правопорушення за рахунок Державного бюджету України компенсується йому лише у випадках та в порядку, передбачених окремим законом. Про це зазначено в ч. 3 ст. 127 КПК України і у ч. 2 ст. 1177 Цивільного кодексу України. Ця норма цивільного матеріального права встановлює спеціальні обставини, наявність яких необхідна для її реалізації, а саме: 1) заподіяння кримінальним правопорушенням саме майнової (а не фізичної чи моральної) шкоди; 2) заподіяння майнової шкоди лише фізичній особі; 3) невстановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, або ж її неплатоспроможність. В Україні підготовлено і подано до Верховної Ради України декілька законопроектів про умови та порядок відшкодування (компенсацію) державою (за рахунок

Державного бюджету України) шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями потерпілим (фізичним особам), але, на жаль, жоден з них не схвалений як закон. Тож цей спосіб відшкодування шкоди потерпілому залишається поки що не реалізованим.

Потерпілий має право брати участь у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, під час проведення яких ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, що вносяться до протоколу, а також ознайомлюватися з протоколами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, виконаних за його участі (п. 4 ч. 2 ст. 56 КПК України). Якщо потерпілий бере участь у проведенні процесуальних дій, він має право застосовувати технічні засоби, що надають йому для збирання і фіксації доказової інформації. Орган чи посадова особа, що проводить процесуальну дію, можуть заборонити потерпілому застосування технічних засобів з метою нерозголошення даних, які містять таємницю, що охороняється законом чи стосується інтимних сторін життя людини, про що виноситься постанова (п. 12 ч. 1 ст. 56 КПК України).

Потерпілий має право знати сутність підозри та обвинувачення, одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення. Потерпілому в обов'язковому порядку надсилається повідомлення про вибір, зміну чи скасування щодо підозрюваного, обвинуваченого конкретних заходів забезпечення кримінального провадження, закінчення досудового розслідування, про відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів та в інших випадках.

Потерпілому також надано право у ході досудового розслідування ознайомлюватися з матеріалами кримінального провадження, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, у таких випадках: 1) ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення; 2) після відкриття матеріалів; 3) у випадку закриття кримінального провадження; 4) після призначення судового розгляду справи (п. 1, ч. 1 ст. 56 КПК України).

Отже, реалізацію прав потерпілий здійснює особисто, з допомогою представника або законного представника. Доцільно зазначити, що прийняття КПК України 2012 р. внесло прогресивні зміни, що певною мірою відповідає європейським правовим стандартам у сфері кримінального судочинства. Однак деякі положення потребують вдосконалення, а саме щодо надання потерпілому безоплатної правової допомоги, а також врегулювання на законодавчому рівні питання про відшкодування потерпілому шкоди внаслідок кримінального правопорушення за рахунок Державного бюджету України. Реалізація цих положень дасть більші можливості потерпілому захистити свої права, порушені злочинцем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нор В. Т. Удосконалення процесуального статусу потерпілого від злочину та системи гарантій захисту його прав і законних інтересів. URL: <http://radnuk.info/component/content/article/24955>. 2. Яновська О. Г. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2013. № 2 (27). С. 12. 3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02 червня 2011. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>. 4. Булейко О. Л. Правовий статус потерпілої від торгівлі людьми: стан та перспективи. *Боротьба з торгівлею людьми: матеріали міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Донецьк, 26 червня 2008 р.)* / О. Л. Булейко, Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Є. О. Дідоренка; Фонд Ганса Зайделя. Донецьк, 2008. 278 с. 5. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

REFERENCES

1. Nor V. T. *Udoskonalennya procesual'nogo statusu poterpilogo vid zlochy`nu ta sy`stemy` garantij zaxy`stu jogo prav i zakonny`x interesiv* [Improving the procedural status of the victim of crime and the system of guarantees for the protection of his rights and legitimate interests]. URL:

<http://radnuk.info/component/content/article/24955>. 2. Yanovs'ka O. G. *Zastosuvannya prakty'ky' Yevropejs'kogo sudu z prav lyudy'ny' pry' zdijsnenni sudovogo kontrolyu u kry'minal'nomu provadzhenni* [Application of the practice of the European Court of Human Rights in the exercise of judicial review in criminal proceedings] // *Visnyk Akademiyi advokatury' Ukrayiny'*. – 2013. – No. 2 (27). – P. 12. 3. *Pro bezoplatnu pravovu dopomogu: Zakon Ukrayiny' vid 02 chervnya 2011* [On FreeLegal Aid: Law of Ukraine of 02 June 2011]. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>. 4. Bulejko O.L. *Pravovy'j status poterpiloyi vid torgivli lyud'my': stan ta perspekty'vy'. Borot'ba z torgivleyu lyud'my'*: materialy' mizhnarodnoyi naukovo-prakty'chnoyikonferenciyi (m. Donecz'k, 26 chervnya 2008 r.) / O. L. Bulejko, Donecz'ky'j yury'dy'chny'j insty'tut LDUVS im. Ye. O. Didorenka; Fond Gannsa Zajdelya. Donecz'k, 2008 [Legal status of victims of human trafficking: status and prospects. Combating Human Trafficking: Proceedings of an International Scientific and Practical Conference (Donetsk, June 26, 2008)]. 278 p. 5. *Pro zabezpechennya bezpeky' osib, yaki berut' uchast' u kry'minal'nomu sudochy'nstvi: Zakon Ukrayiny' vid 23 grudnya 1993* [On ensuring the safety of persons involved in criminal proceedings: Law of Ukraine of December 23, 1993] URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Дата надходження: 23.07.2019 р.